

3. ábra Az igényelt és hivatkozott irodalom görbéi

A hivatkozások 75%-a jól azonosíthatóan egyezik az igényelt folyóiratokkal.

Következtetések

Bár a kutatók olvasási igényei a tudományágak és országok igen nagy számát fogják át, ez a széles spektrum valójában néhány legkeresettebb forrásban koncentrálódik. Tény, hogy az igényelt 211 folyóirat 17 tárgykörével szemben a releváns információs magot mindössze 14 folyóirat 3 tárgyköre alkotta.

Az elemzés általában nem hozott váratlan eredményeket. Megerősítette, hogy a kutatók *elsősorban a friss irodalmat kívánják megismerni*, továbbá, hogy az olvasási gyakoriságnál mindig a kutatási alaptémával (esetünkben a tejiparral), majd a szorosan hozzákapcsolódó tudományokkal (itt a kémiával, biokémiával, élelmiszer technológiával) kezdődik a sorrend. Igazolódott még, hogy a legtöbbet hivatkozott folyóiratok megegyeznek a legtöbbet igényeltelkel. A 220 „azonosított” hivatkozás a 908 kért cikkhez viszonyítva azt tanúsítja, hogy a tudósok minden 100 cikkből 23-at használtak fel tanulmányaikhoz.

Csalhatatlan következtetéseket egyetlen kutatócsoport olvasási és hivatkozási szokásaiból aligha lehet levonni. Annyi mégis megköszönhető, hogy a kutatók

azokra a forrásmunkákra hivatkoznak szívesebben, amelyek saját kutatásaik alátámasztására alkalmasak.

[MENDEZ, A. – BLANCO, C.: Differences between requested and cited literature in a group of dairy research scientists. = Journal of Information Science, 1. köt. 2. sz. 1979. p. 113–116.]

(Zoltán Imre)

A szovjet szakemberek információigényeinek tanulmányozása orvosi és biológiai kutatóintézetek példáján

A Nemzetközi Orvosi Információs Rendszer (MED-INFORM) fejlesztése megkívánja a felhasználói igények folyamatos vizsgálatát és értékelését. E célkitűzés megvalósításához jelentősen járult hozzá az a bolgár szakemberek által kidolgozott felmérési módszer, amelynek kérdőíveit a rendszer tagországainak, így a Szovjetunióknak is kiküldték.

A kérdőívek három kérdéscsoportot tartalmaztak:

személyi adatok;

a különféle információforrások használata (5 pontos értékelési rendszerben);

az információs rendszerrel való kapcsolat kérdései.

A Szovjetunióban 1500 kérdőívet küldtek szét; közülük 814 (54,3%) érkezett vissza. A válaszokat manuális módszerrel dolgozták fel és a következő szempontok szerint csoportosították:

tudományos fokozat,
munkaköri beosztás,
munkaköri tevékenység,
szakterület.

Lényeges szempont volt az idegen nyelvek ismeretének felmérése is. A válaszokból az derült ki, hogy a megkérdezettek 99,7%-a egy, 30%-a pedig két vagy ennél több idegen nyelvet ismer.

Az információs csatornák tekintetében a megkérdezettek a formálisakat értékelték többre (4,9), mint a nem formálisakat (2,9). Az információs csatornák használatát a felsorolt felhasználói kategóriák függvényében az 1. táblázat és az 1. ábra mutatja.

A primer információforrások vizsgálata kimutatta, hogy a magasabb munkaköri beosztással mindegyik információforrás használata növekszik. Az első helyen a hazai, a másodikon a külföldi folyóiratok állnak. A hazai folyóiratokat a felhasználók különféle kategóriái kb. egyenlő mértékben használják, míg a külföldiek használata a munkaköri beosztás és a tudományos fokozat

Az információs csatornák használata különféle felhasználói kategóriák szerint
(21 tudományos kutatóintézet adatai alapján)

Információs csatornák		A szakemberek jellemzői*								
		Tudományos fokozat			Munkaköri beosztás			Tevékenység		
		fokozat nélkül	tudományok kandidátusa	tudományok doktora	orvos	tudományos segédmunkatárs	tudományos főmunkatárs	osztályvezető	kutató	gyógyító felülvizsgáló
Formális csatornák primer források	Hazai folyóiratok	4,48	4,54	4,73	4,70	4,58	4,61	4,80	4,52	4,70
	Külföldi folyóiratok	4,03	4,27	4,47	3,32	3,93	4,26	4,23	3,74	3,32
	Monográfiák	3,86	4,02	4,27	4,10	3,94	4,03	4,16	4,33	4,10
	Kutatási jelentések	1,98	2,13	2,42	1,73	1,84	2,20	2,50	2,22	1,73
	Oktatási, módszertani segédletek	2,49	3,52	2,66	2,70	2,28	2,32	1,80	2,69	2,70
	Formális csatornák szekunder források	Bibliográfiák	2,92	2,93	3,23	3,11	3,16	2,91	2,86	3,12
Referálólapok		4,42	4,51	4,36	4,22	4,16	4,42	4,47	4,49	4,22
Expressz információk		3,33	3,56	3,36	3,23	3,40	3,53	3,20	3,48	3,23
Szemletanulmányok		2,45	3,67	4,39	3,39	3,46	3,60	3,70	3,64	3,39
Fordítások		2,55	2,59	3,29	2,33	2,54	2,85	2,73	2,56	2,33
Nem formális csatornák	Konferenciákon, kongresszusokon, szimpóziumokon való részvétel	3,12	3,66	4,04	2,94	3,19	3,77	3,77	4,90	2,94
	Levelezés kollégákkal	1,73	1,88	2,34	1,76	1,54	1,96	2,45	1,90	1,76
	Beszélgetés kollégákkal	3,22	2,86	3,12	3,49	2,91	2,79	3,19	3,48	2,49

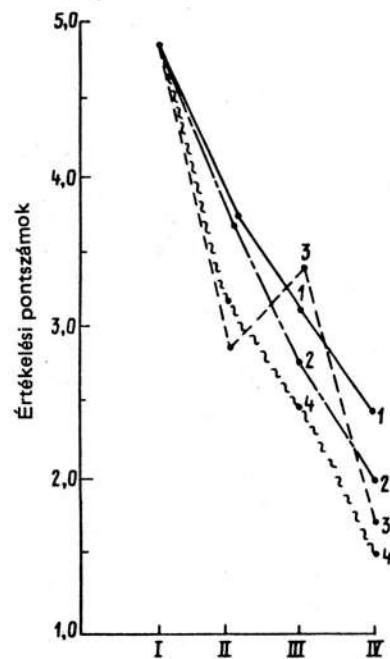
*5 pontos értékelési rendszerben

függvénye. Ez természetesen összefüggésben van a nyelvtudással is.

A konferencia-jelentések figyelése szintén a felhasználók tudományos szintjének egyenes arányú függvénye. A primer információforrások használatának a felhasználók munkaköri beosztásától és tudományos fokozatától való függése a 2., illetve a 3. ábrán látható.

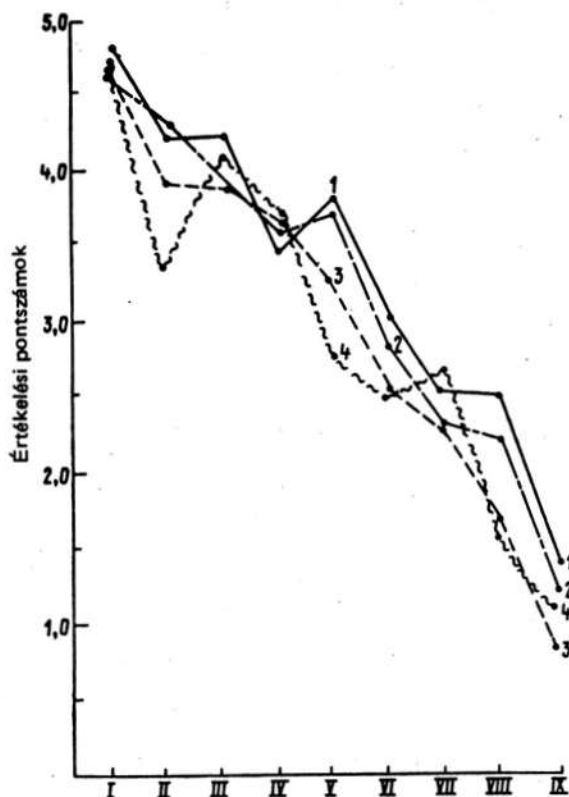
A szekunder információforrások tekintetében a legnagyobb érdeklődés minden szinten a referáló folyóiratok iránt mutatkozott, majd a szemletanulmányok és az expressz információk következtek. Az összehasonlítást itt különböző profilú orvosi, biológiai kutatóintézetek szerint végezték el. A grafikus ábrázolás két különálló görbecsoportot „hozott ki”; az egyikhez a szekunder információkat magas pontszámmal értékelő kievi, a másikhoz az ezeket kisebb mértékben becsülő moszkvai intézmények tartoznak (4. ábra).

A felmérés elvégezte a primer és szekunder információforrások használatának egyes intézmények szerinti összehasonlítását is, amiből az tűnt ki, hogy a résztvevő 21 intézmény közül a legtöbb a szekunder forrásokat részesíti előnyben (5. ábra).

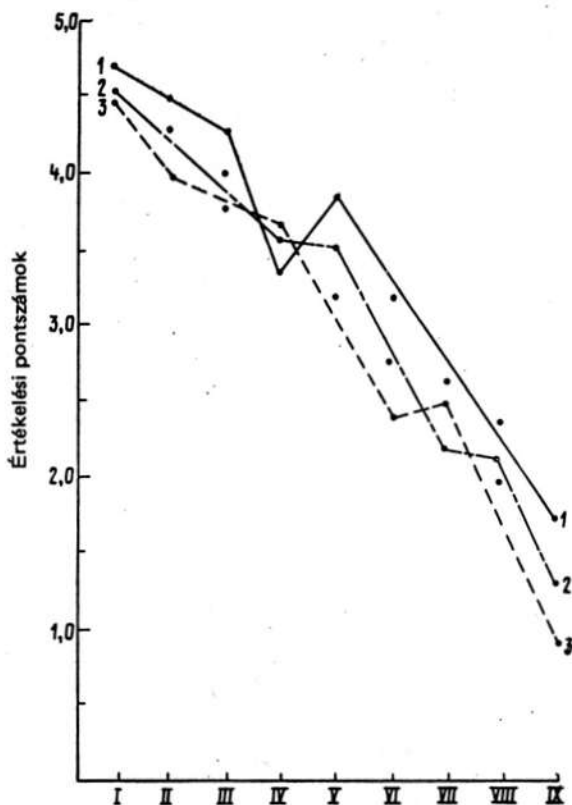
1. ábra Az információfelhasználás módjai a munkaköri beosztás függvényében

1 – osztályvezető, 2 – tudományos főmunkatárs, 3 – tudományos segédmunkatárs, 4 – orvos; I – szakirodalom olvasása, II – konferenciákon, kongresszusokon, szimpóziumokon való részvétel, III – beszélgetés kollégákkal, – IV – levelezés kollégákkal.

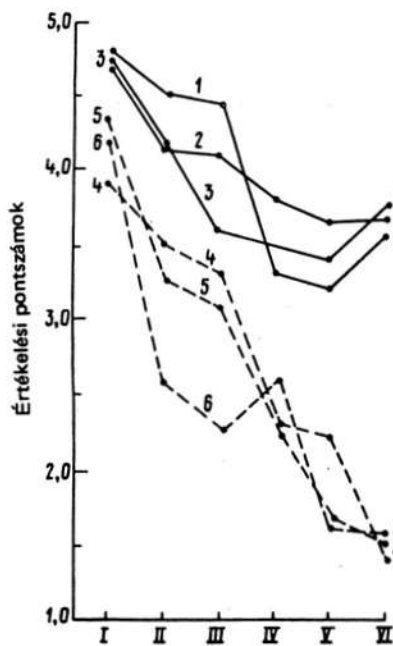
2. ábra A primer információforrások használata a munkaköri beosztás függvényében

1 – osztályvezető, 2 – tudományos főmunkatárs, 3 – tudományos segédmunkatárs, 4 – orvos; I – hazai folyóiratok, II – külföldi folyóiratok, III – monográfiák, IV – tudományos munkák gyűjteményei, V – konferencia-jelentések, VI – disszertációk, VII – oktatási, módszertani segédletek, VIII – kutatási jelentések, IX – útijelentések.

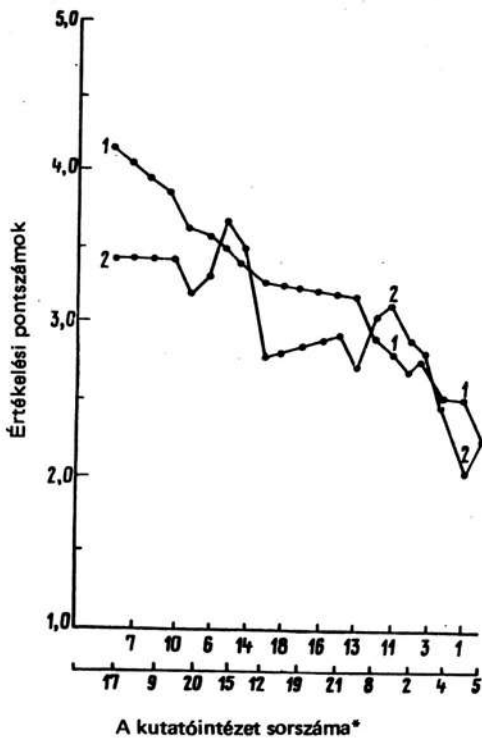
3. ábra A primer információforrások használata a tudományos fokozat függvényében

1 – tudományok doktora, 2 – tudományok kandidátusa, 3 – fokozat nélkül; I – hazai folyóiratok, II – külföldi folyóiratok, III – monográfiák, IV – tudományos munkák gyűjteményei, V – konferencia-jelentések, VI – disszertációk, VII – oktatási, módszertani segédletek, VIII – kutatási jelentések, IX – útijelentések.

4. ábra A szekunder információforrások használata különféle profilú tudományos kutatóintézetekben

1 – Kievi Vértani és Vérátömlesztési Tudományos Kutatóintézet, 2 – Kievi Járványtani, Mikrobiológiai és Parazitológiai Tudományos Kutatóintézet, 3 – Kievi Táplálkozástudományi Tudományos Kutatóintézet, 4 – Reumatológiai Intézet, 5 – Moszkvai Oltóanyag- és Szérumkutató Intézet, 6 – Moszkvai Röntgenradiológiai Tudományos Kutatóintézet; I – referálólappal, II – szemletanulmány, III – expressz információ, IV – bibliográfiai kartonok, V – bibliográfiai mutatók, VI – fordítások.

5. ábra A primer és szekunder információforrások használata különféle profilú tudományos kutatóintézetekben

1 – szekunder források, 2 – primer források.

* A sorszámmal tartozó intézmények elnevezését a cikk nem adja meg (szerk. megj.).

/CSUROVA–CSURAEVA, Sz. R. – GAENKO, O. N. – DUBUNINA, E. I.: *Izucsenie informacionnüh potrebnosztej szpecialisztov (na primere NII mediko-biologicsezskogo profilja)*. = *Naucsno-Technicszskaja Informacija*, 1. sor. 2. sz. 1979. p. 9–14./

(Novák István)

Milyen szolgáltatások igénybevételével fognak tájékozódni a lengyel tájékoztatók 2000-ben?

Noha – a vonatkozó szakirodalom ismeretében – Lengyelországban is tisztában vannak a prognosztizálás kockázatos és ellentmondásos voltával, az utóbbi néhány évben mégis számos ilyen vállalkozás próbált választ adni a kérdésre: a jelenlegi helyzetet és fejlődési irányzatokat alapul véve, mi várható 2000-ben?

Az ezredforduló preferált informatikai információszolgáltatásait illetően 23 tájékoztatót – dokumentalistát, könyvtárost és levéltárost – kértek fel a „tippelésre”. A mintát úgy választották meg, hogy – amennyire csak lehet – jellemző legyen az elfoglaltságukat üzők munkahelyi, területi, munkaköri megoszlására. A képzettségi szint és a szakmai gyakorlat vonatkozásában – éppen a jövőre való tekintettel – az átlagosnál lényegesen „jobb színvonalú” mintára törekedtek (a minta 80%-ának volt felsőfokú, 20%-ának pedig befejezetlen felsőfokú szakképzettsége, a kiválasztottak szakmai gyakorlatának ideje pedig 16–20 év között mozgott).

A szóban forgó szakembereknek az e célból szerkesztett kérdőívben konkrétan arra kellett válaszolniuk, hogy meghatározott informatikai témájú információszolgáltatási módszerek és formák milyen fontosak 1976-ban és mennyire lesznek azok 2000-ben, illetve hogy miként alakul – csökken vagy növekszik-e – fontosságuk 1977 és 1999 között.

A kérdőív csak a főbb alakulások iránt érdeklődött, s ezért nem volt terjedelmes és nehezen kitölthető, ami azért figyelemre méltó, mert a kérdőívek szerkesztése közben általában nehéz ellenállni a „mindent megtudni” kísértésének.

A felmérés alapvető eredményeit az 1. táblázat foglalja össze.

Az F és a G kérdéscsoportot konkrét tájékoztatói formákra bontva is feldolgozták a vállalkozás szervezői. E tekintetben a 2. táblázatban szereplő eredmények születtek.

A felmérés eredményei a következőképpen foglalhatók össze:

1. Megnövekszik a kurrensen szolgáltatott önképzési információk mint a permanens képzés forrásainak a jelentősége.

2. Fokozódik a maximális időmegtakarítást biztosító információk iránti igény, ami másként megfogalmazva annyit jelent, hogy mindinkább törekedni kell az információk elmélyült feldolgozására, szintézisére és átalakítására.

3. Megmarad a lengyel nyelvű információk jelentősége, ami az elsajátítás könnyebbé válásával, nagyobb pontosságával magyarázható.